

Nefelejcs – vélni és vélni hagyni

Próbaidő, 25 év felfüggesztett

„A nemzet közös ihlet” József Attila Ady-látomásában. Ennél kifejezőbbet, szebbet még nem olvastam. A klasszikus vagy népi szállóige- és szóláskészlet fölé, kikezdhetetlen szintre emelkedik, ahova a hiteles tanítók is törekednek. A fennkölt igék és bunkó sértések akupunktúra-térképe feltárja a magyar közgondolkodás nyitott idegvégződéseit, felismeréseit, félreértéseit, baromságait.¹ Jó és rossz válaszokat a külső és belső akadályokra, kihívásokra. Kölcsönhatásuk mindennapjaink rugója. Ha nem tetszik is, társadalmi közvéleményevolúcióban élünk, zajlik az egyed- és törzsfajlás. „Hát mi lesz ebből tekintetes úr?”²

25 gombóc, 25 fogadalom és csalfa szilveszter, 25 év felfüggesztett. Elröpült a próbaidő. És a másik 25? Nagyapám ezernek érezte Trianontól április 4-éig. Hát a 33? Leültük 1957-től. Mi lett a boldog békeidőkkel? Elesett a kiegyezés, „Haza a magasban”. S nem egyeznek az elitklubok, a humoralista kísérletek és a közvélemény masszírozó, fölös-göz-kiadó műsorok. Marad 25 kérdőjel, mert „bizonyosság csak a távlat”, és sorsunk a „mindennapi miért.”³

Mi másért menne ez az iszapbirkózás, mint az érdekérvényesítésért. Legizgatóbb a nemzeti függetlenség – „forr a világ bús tengere, ó magyar”. A szabadság időszakait nem felejtő magyaroknak ez a cél sosem volt kérdés, és nem gyarmatosított, nem kereskedett rabszolgákkal, a királyság népeit a maga kárára megóvta a kipusztulástól. Máshol ezt hagyományokba csomagolt törzsi érvényesülés-biznisz helyettesíti (tartsd meg a törvényt és a törvény megtart téged), elmenve a kiválasztottság tévhitéig. Ha azt vesszük, hogy az ember fogalmát némelyik népcsoport (nyelv) egykor csak az övéire használta, az idegent barbárnak, pogánynak, született szolgának tartotta (tartja), tetézve ezt az égiek szájába hazudott kirekesztő tételekkel, felismerjük a közéletet és érzelmi világot ma is mérgező hatást a nemzeti függetlenségek és a népek igazi szabadságának

NAGY ANDRÁS (1953) grafikus, könyvtervező, a *Hitel* képszerkesztője.

- 1 „Nyelvében él a nemzet” (Kőváry László). „Székely szarta a magyar” (ismeretlen seggfej).
- 2 Ady Endre: *A ló kérdez – Nagy Endrének: a magyar Parlamentnek.*
- 3 Szécsi Margit: *Minden tervek ura: Hétfő; Madár-e az Denevér?*

akadályozásában.⁴ A magyarság sem szeplőtelen. Tény, hogy az újkori magyar valóságot az eszelősök örülete környékezte. Az ország így is eljutott az alkotmányig (nem tökéletes, de a miénk), benne ismét csak mások szabadságának a biztosítékaival. Nem követnek minket. Környezetünk nem tudott megszabadulni a schwarz-gelb technikáktól, a kisantantos Beneš-dekrétumoktól és általában a kollektív bűnök átvetéséről ellenségképükre. Miközben az államunkat képviselők pipogyaságán, komprádorságán bosszankodom – mintha nem ugyanazt a filmet néznénk –, leginkább a lengyel válasz érdekelt. Azt mondják, a Visztulánál nem is kérdés, hogy Jacek a gyakorlatban előbb lengyel s csak utána européer. És nem hagyja ezt elirigyelni.

Hogyan tovább magyar nemzet, ebben a becsapós euroatlanti homályban? Keresve az egyetemes új koordinátáit, javainkat sutba dobva sehogy, hagyományt és új értéket az alkotói gyakorlatból modellezve esélyesen.⁵ *Van egy forrás titok alatt*⁶ – magyarként csak tükörképünket vizsgálva maradunk meg a jövőnek, vagyis ez a szabadság záloga. Hogy eljussak a cselekvő magyar⁷ szintre, alapvetés megtudnom, mit használhatok. Többet, mint a polgárok elvárta jó kormányzás⁸ legújabb kori érdekminimumai és értelmezései ígérnek. Az őszinteséget nem vonom kétségbe, de Machiavelli is ezzel jött. S ha leolvadnak a habok, a konfuciánus rendtartás és a konyhai falvédőrigmusok között nem is lesz túl nagy különbség. Olvastam már néhány nemzeti minimumot. A kiszorítósdirendre újra íratja – más találta ki. Kossuth szerint a nemzeti szövetkezés rákfenéje ez a tudom, hogy jó, de nem pártolom, mert te javaslád. (Így jártunk a kettős állampolgársággal.) Ám ha nem tévedek, Széchenyi támogatta a Védegyeletet, ezért kettejükkel kapcsolatban az összekötő példákról se feledkezzünk meg, itt az önkritikus értéktudat üti a szimpla opportunizmust. Ha ez nincs, a felhígult értékleltárral elbukik a minőség forradalma, mert a laza értékrendű nép tékozló, és egy demokratikusnak álcázott játszma során a gatyáját is elveszti – mondhatta volna Csurka István.

A külvilág által is becsült dolgokról jól ismert az ábra, a szentek cselekedetei, a találmányok és műalkotások kirajzolják csillagképünket akkor is, ha a lelkület forrása a magyar nyelv másként észlelhető. A nemzetközi „nyelven”, zenében és vizualításban alkotó – Lisztre, Csontváryra, Bartókra, Kodályra, Szalay Lajosra, Vasarelyre, Rippl-Rónaira, Makoveczre, Durkóra, Szervátiuszra, Kondorra és világhírű táncművészeinkre gondolok. Aki képzetlen kíváncsi, vagy adottságai,

4 Pl. Táncsics Mihály röpirata: *Nép szava – Isten szava* (1848 előtt, de már osztályharcosan).

5 Jánosi Zoltán: *Jajgató paradigmák* (fejezet, benne: *Kőhegedű* – A bartóki modell irodalmi hatástörténetéhez). Barbárok hangszerén. Társadalom és antropológia XX. századi irodalmunk életműveiben (Holnap Kiadó, 2010).

6 Marosi Júlia (Csoóri Sándorné, népdalénekes, folklorista, 1932–2014) könyvcíme, egy népdal részlete, vándormotívum (Önvallomás és lejegyzett csángó előbeszéd. Masszi Kiadó, 2007).

7 Ágh István: *Sorsunk a Himmuszban* (Szavak honvágya c. kötetében. Esszék. Nap Kiadó, 2013).

8 Falusi Márton: *Esszé a jó kormányzásról* (Virágvasárnapi zsákbanfutás c. kötetében. Hitel Könyvműhely, 2012).

helyzete miatt nem élvezheti ezt a világot, annak annyit: ők a művészet Puszkásai, Egerszegi Krisztinái, Balczó Andrásai, kajakosai. Magyar emberek.⁹ Kérdzhetnénk őket is a nemzeti függetlenség értékéről, az önazonosságtudatról, ha ez sem elég, „higgyetek a regösök csacsogásának”, a költőknek mindig beugrik valami épületes metafora. Közhely, hogy minden meg vagyon írva, s tényleg, a „felelős” magyar irodalom (és nem az irodal-mak-mak-mak) ékes példatár úgy is, mint cselekvési terv, boldogulási kód, sorsparancs, életveszélyt jelző bója, kitárt kapu. Kikerülhetetlen a versenyképes nemzeti szempontrendszer nagyobb közéleti nyilvánossága – az irodalom¹⁰ és a tudományosság mellett, a Magyar Művészeti Akadémia céljait is ideértve. Az érvényesítéstől messze vagyunk, az ellenérdekelt felszín még befolyásos az értékelhallgató tananyaggyártásban. *Európa újra csendes, újra csendes* – ha csak így lenne, és nem a szabadságmorzsáinkat, kondori boldogságtöredékeinket irigyelné. Tanulság ahová csak nézek, *Egy mondat a zsarnokságról* és ébresztő regények, színművek százai. Az előítéletesség mégis az írástudók felelősségének alsóját húzza ki a cinkelt pakliból. Mi célra vagyunk a világon? A rabszolgák utóda, ha nem is a térképen, a spirituáléban otthon van. Hát mi itthon vagyunk-e a balladáinkban? Eszmélő Ábelként vagy a *Föl földobott kő* ismeretével, a népben, nemzetben gondolkodás és a személyes autonómia tisztességével! József Attila *Két hexameterében* világos a képlet.

Tiszta már a lelkiismeret, becsületbeli ügyek rendezve? Az elfogulatlan olvasó észlelhet egy sajátos tünetet, amikor a közírások elemzéseit vizsgálja nemzeti függetlenség témakörben, a kulturális, közgazdasági, szociológiai, társadalomlélektani szempontból született értelmezéseket; valami rejtett vágyat, titkolt törekvést az egész tehertől való megszabadulás felé. Ahogy az árulás bűntudata menet közben oldalba kapja a tanulmányíró. Iksz előre lefekszik, és értekezéséből hűségnyilatkozat lesz. Ipszilon a tárgyias objektivitás árnyalataiba csomagolja érveit, leplezve hogy feketén-fehéren lát, megpakolja túlszínezett hivatkozással. Zé ezt is kerüli, számító, rejtőzve bomlasztó nézeteit, kedélyesen oldaná, hogy szél ellen nem lehet ám pisálni. Mi a helyzet a magukat nemzetek fölötti (szupranacionalista) jogosultsággal, célokkal hirdető tényezők, hitek és eszmék gyakorlatával? Ez: világbefolyást nekünk, gyarmati sort nektek; szabadosságot magunknak (a népfeliséget kiforgatva), demokráciát nektek; szabadkereskedelmet és az eszmék szabad áramlását kifelé, állami protekcionizmust befelé. *Ezt nektek!*

A birodalomépítés már a prófétálók és világnézet-kiagyalók első mondataiból előtör (persze az eredeti fogalomkör az adott antikvitás gondolkodási közegeiben érvényes maradéktalanul). Hozzáadva az értetlen, önigazolást kereső utókort, innen aztán vagy így lesz, vagy meglakolsz! Marad a vulgáris félreértés, miszerint a cél szentesíti az eszközt. Hogy szárnyaljon fel így a szabad lel-

9 Vö. „Aki embernek hitvány, magyarnak alkalmatlan.” (Tamási Áron szállóigéje).

10 *Az irodalomtudomány nemzeti jellegéről* (Hitel Könyvműhely, 2014).

kület a babonák sötétjéből? Gúzsba köt a múlt, panaszolja a vádlott. Lerombolod őseink templomát, így a bíra. A pünkösdi adománnyal az új ígét a különféle népek gyermekei a maguk nyelvén érthetnék, ha nem állnának közjük önjelölt guruk, csűrő-csavaró agitátorok (a sokadik vonal). Embermilliárdok mit se tudnak az esélyükről (ilyen hatástalan eszméltető gyakorlattal nem is fognak). Mintha nem történt volna semmi. A nemzetek fölötti profán uralmi érdek rendre visszazuhan a hatalomérvényesítő önpusztításhoz. A betlehemi gyermekgyilkosságtól, az amerikai őslakosok, majd hontalan és honos népek kiirtásán át a terroriszervezetekkel való fegyverkereskedelemhez, a genocid államok fedezéséhez, támogatásához. A fehér és színes rabszolgatartó, fehér és színes vérbosszúk egymásra találtak. Paleolit recept, lézerműszerrel elkőbaltázva, az engedetlen „demokratikusra bombázva”.¹¹

Nem lett neppermentes a szovjet NEP¹² sem dílermentes a New Deal,¹³ a birodalmak úgy-ahogy túléltek a válságvilágot, később az asztronauták még a Holdra is eljutottak, de a világ csendőre kóla, puska, sültkrumpli¹⁴ alapon terjesztené a demokráciát. Tapasztaljuk, a függetlenség nemzeti változatai milyen hátrányos helyzetűek. Folytassuk ott, hogy a radikalizmusok, a totális törekvések végső soron kinyírják egymást, mert a nacionalizmusuk¹⁵ összeegyeztethetetlen. A hidegbéke¹⁶ után újra itt van a hidegháború, a militáns liberalizmus ismét kiteríti fullját: nekem mindent szabad elkövetni ellened. Egyezik az USA és az EU? Csak addig, amíg van közös ellenség. A nemzetek Európájából kivesszett a „közös ihlet”, ha az volt egyáltalán az alap gondolat, és nem holmi ortodox kóddal megátkozott forgatókönyv. Kinek hasznos a mai globális szarkeverés? Nem is akarják, hogy a rafinált uszítások és nyomásgyakorlások után kiegyezzenek a népek. Szintézis sehol. Tankolni és tunkolni! Az élni és élni hagyni elvét félresöpri a fősodor, ha csökken a bevétel. Nem a tízparancsolat, hanem a „hajtsátok uralmatok alá” megy fóműsorként. A rövidlító magatartás következménye: a fagy visszanyalt, a szabadkereskedelem elnyomottja ellepi termékeivel egykori urait, a növekedési-fogyasztási görcstől az ökológiai kár fölmérhetetlen. A biodiverzitás társadalmi elfogadása párhuzamos a nemzeti függetlenséggel.¹⁷ Élhető földünknek a kihívásokra adott éltető nemzeti válaszok lennének hasznosak, s nem a génmanipulált monokultúra, a rózsaszín

11 Bor Zsolt lézertifizikus szókapcsolata, *A mindentudó fénysugár: a lézer c.* előadásán. Mindentudás Egyeteme (2003. febr. 10.).

12 Novaja Ekonomicseszka Polityika (új gazdaságpolitika, orosz), a Szovjetunió hadikommunizmusból átalakított szisztémája az 1920-as években. Nepper: feketéző üzér.

13 F. D. Rooseveltnél kormányzatának gazdasági szisztémája, 1933–1939.

14 Michael Moore dokumentumfilmje (*Bowling for Columbine*, 2003). Benne Charlton Heston, a hollywoodi Ben Hur főszereplője Amerika fegyverkulturájával kérkedik.

15 Nemzeti, aki jogot véd; nacionalista, aki jogot sért (Illyés Gyula).

16 Tóth Erzsébet: *Hidegbéke avagy a hallgatás ára.* (Hitel, 2012. február, 114–118).

17 Lásd prof. dr. Szabó T. (E.) Attila (1941) biológus munkáit, nyelvi és kulturális evolúció, etnobioldiverzitás-kutatás tárgykörben.

biológiai pokolgép.¹⁸ Az esztétikai önmagával azonos¹⁹ fraktálja csábítóan elegáns. Mint önismereti modellhez annyit, hogy hasonlít a valódi organizmushoz.²⁰ A részben az egész, az egyén és közösség szerves teremtés-véletlenei (hibái?) azért az eltérésekben kifejezőbbek.

Nemzet. Sokan vitáznak itthon a meghatározásokon. Közös eredet, nyelv, tudat, írás, kultúra, értékrend vagy/és államképes, fejlett, szervezett közösség? Többek nem a szintből, hanem a népből indulnak ki, a hagyományok alapján. Segítség, gyököző nemtők és nyelvújítók! A nemzés nemes nemzeti vonata elment? Másképpen rögzült a fogalom a nemzetközi szóhasználatban, a vérségi összetartozás „veszélyes”. Már a belső ellenséget is a nemzethez sorolják aszerint, hogy az emberegyed melyik államban született (l. nativizmus). Az más kérdés, hogy melyik kozmopolita minek álcázza magát (történésznek?), milyen kultúra irigye, milyen nyelven áskálódik, hirdetvén: a nemzet elavult kategória. Mi legyen függetlenségi szempontból a muszlim bevándorlókkal és az integrálódni nem akaró népekkel? És a spekulálni jövőkkel? Szabad-e védekezni a nyelvi, nemzeti-nemzetiségi arányok megváltoztatása ellen, autonómára törekedni? Hány pont ma elégedetlenségünk tizenkettője, csángómagyar polgártárs? Unió Erdéllyel, amikor minden BAZ-megyésedik? Merre lejt a pálya, United States of Hungary?

Amióta a heti és napi sajtó első kézből tálalja a nyugatiak liberalizmus kritikáját²¹ is, az álfilozófusok és blog-pojácák a fogukat szívják, mérgüket fújják. Miért ezekhez képest határozzák meg a nemzet ügyeit a csapból is zubogó véleménycelebek? Adják a befolyásos túlélőt. A köznek ez tetszik, ilyen akar lenni, sikeres, naprakész, felszínen maradó megalkuvó, aki tudja, hogy mi a dörgés. Az átlagpolgár nem juthat mindenhez hozzá eredetiben; ismeretterjesztő média, tapasztalatszerző esszévalogatások nélkül²² az önvédelmi reflexe félszeg. A libertinus felizgul tőle,²³ a konzervatív nem kér belőle. Jól él a propagandista. Magasabb igényszinten a részletekben lakó ördögnek kisebb az esélye. A módszeres okfejtés az igazi, ha a használható nemzeti jövőképhez az újrahasznosított tananyag tudása mellé – nemzeti alapvetések és célok, család, népesedéspolitikai, energiaszektor, földtulajdon, természeti javak sorsa, oktatási stratégia, az egészségügy fölemelése a porból, munkaalapú rendszer, képzett munkaerő megtartás – az összefüggések, új helyzetek kíméletlen értelmezése járul, járatlan utakat pásztázva. Széles terepen mozognak a felfedező tanulmányok. Írás-

18 Gordon R. Taylor: *Biológiai pokolgép* (Medicina, 1973).

19 Vö. Papp Endre: *Azonos önmagával* (tanulmányok, Hittel Könyvműhely, 2013).

20 Más kreatív rendszerek is lehetnek ilyenek, pl. a tangram elvű 3D-és térillúziós „mozaik”.

21 Pl. *Intolerancia a tolerancia nevében*. A liberalizmus válsága egy angol filozófus szemével (interjú, Heti válasz, XIV évf., 48. sz., 30–31.).

22 *El nem képzelt Amerika* (Az amerikai esszé mesterei. Európa Könyvkiadó, 1974). Benne pl. Mark Twain: *Egyesült Lincselő Államok* (eredeti: The United States of Lyncherdom).

23 Vance Packard: *Feltörekvés, reklám, szexualitás Amerikában* (Válogatott írások. Gondolat, 1971).

tudó legyen a talpán, aki eltalálja a kényes egyensúlyt a szakmaiság és a befogadás lehetősége között, s műveit (esetünkben nemzet; Európa; alkotmányozás; jog; irodalom; kultúra és más területen) a szépirodai rendszergazda szintjén találja.²⁴ Ha szükséges, tételesen kivesézi a mellébeszélést, elvégezve ezt a speciális „közhasznú” boncolást. A felhasználó az összegző munkákat sem nélkülözheti. Nemzeti önismereti létkérdés tisztázni, hogy az irodalom, a fő-fő narrátor, nem vonható ki a magyarságtudományok köréből.²⁵

Evolúciós tapasztalatunk mutatja, az opportunisták élőlények, a jellegtelenek (sötétben reszketve bujkálók), a mindenfelé alakulni képesek a túlélői a nagy válságoknak és a lehetetlen helyzeteknek. A kibontakozásban „fejletlenebbek” átveszik a kivesző „uralkodó” fajok helyét. Egyébként ezek is rátérnek a specializálódás lényegében hasonló, kihalásokkal fenyegető útjára. Teremtés koronája, vigyázz!

A társadalmi tapasztalat viszont arra int, hogy az önfeledt alkalmazkodás (a természetes túlélési ösztön stréber változata) arculat- és értékvesztéshez vezet. Van más valóság is, a mindenképpen nehéz helyzetű, nyelvi szempontból veszélyeztetett moldvai magyaroké, akik éppen a magyar hithez való ragaszkodással maradnak gyakran „csak” katolikusok. A pesti polgárt viszont a kultúrátlan civilizáció környékezi, na meg a gutaütés. Ha beilleszkedni csupán önfeladással lehetne, még kiderülhet, hogy nem is az a túlélő, aki engedett az önfeladást erőltető fortélynak, mert ő a hasonszőrűekkel együtt már seholy sincs, azaz van, átállt. Tömegember.²⁶ Poe még rejtélyes kísértetnek véli ezt az alakot. Mára a tömegesedő érdek-másság állítólag ésszerű, az érvényesülés parancsa, pedig csak szimpla konformista fantáziátlanság, félelmi hányados. Az önazonosság megtartót, építőt buta parasztnak állítják be, korszerűtlen kövületnek, hogy könnyebben adja föl nyelvét, gondolkodásmódját, dalait, táncait,²⁷ széperzékét, eredetiségét, természetes vonzalmait, eltékozolja birtokait. Ő a vegetáló massa, létfeltételeit fölélő, önmagát kinyiffantó szénalapú vegyület. Pucoljunk, amíg nem kötelező – hirdetik a huncut alkalmazkodók, és maradnak. A felejtéstől ments meg uram minket! Hogy érvényesüljön a nemzeti függetlenség? Érdeke annak, aki mit sem tud erről, nem hallotta, zanzásított tananyagként is elkerülte? Pont az nem olvas ilyet, akire ráférne. Hozzá már rap-csujogatóként, világhálóra posztolva, stand-up comedy-féle népszínmű helyzetgyakorlatként sem ér el. Hol az öntudat mostanában? Odabent a langymeleg operettbálban, nótakaszinóban, diridári tahólakzi rajcsúrban. Ott találunk magukra és egymásra a véleménytelenek. A sokaság elvész a felejteni akarásban, a nem akarásban, torz hablatya nyomjelző folyadék, mert tanulás helyett is az egyszer élünk pe-

24 Lásd Falusi Márton idevágó írásait. *Virágvasárnapi zsákbanfutás*. Esszék, tanulmányok, kritikák (Hitel Könyvműhely, 2012).

25 Görömbei András: *Irodalom és nemzeti önismeret* (Magyar esszék. Nap Kiadó, 2003).

26 E. A. Poe: *The Man of the Crowd* (A tömeg embere, 1840, magyarul: Rejtelmes történetek).

27 „Addig leszünk magyarok, amíg magyarul énekelünk és táncolunk” – Kallós Zoltán mondása.

dált nyomják, artikulátlanul vakogva az elhülyítő gyorsítóktól. Lehetetlen belenyugodni. Hát hiába volt a megtartó versben és nyelvben bujdosás?²⁸ Hol a népdalok bölcsessége? A *Fölszállott a páva* és a *Virtuózok* ifjú tehetségeinek büszke röptével a média rátalált a házi feladatára. És özönlenek a zsenik és bajnokok – kifelé. Ilyen arcod is van, nyilvánosság, mutatják ezt a villámcsődületek büszkeség-különbségei. Góg helyett büszkeséggel „ébreszd fel alvó nemzeti lelkedet!”. Tartás személyiségfejlesztéssel, az élet kultúrájával, tenné hozzá a pszichológus. Csakis, hiszen az önismereti válság elfajult, ostrom alatt az egyén és a közösség teljes szervezete. „Most mind a kettő orvosra vár” – ismét a magyar megmaradás a tét, s ezzel a téma átlép a kulturális antropológia tartományától elválaszthatatlan összetett tudományág, az orvosi antropológia²⁹ terepére. Utóbbi nem kerüli meg fő kérdésünk elvonási tünetcsoportjait sem. Hátrább a csinált és önbeteljesítő betegségtudattal!

Mindig elrontják az ember örömét. A szürke senki árnyék, alkalmi árnyalatokért bomol. A szemtelen szolga mihelyt hatalmat érez a segge alatt, tüstént megmondja, hogyan élj, szabályozza miről, mit gondolj. Degezz, az okostojás mindent tud. Beleszól a szakemberek szakmájába, a zenészek zenéjébe. Átíratja a történelemtankönyvet, hogy milyen eljárásokkal mélyítsd a büntudatodat, s utasít, elégítsd ki alaposabban úrhatnámékat. Saját gyereket is az ehetetlen kísérleti anyaggal táplálná értékes magyar polgárrá? A társadalmi vitán már nem ez a kérdés: „Hadd látom úgymond mennyit ér / A velszi tartomány?” Karta ide, oda karta, a magyar nép nem akarta ezt az uniót (és még mi mindent nem). Ismeretes a szavazás eredménye és becsali szabálya. A választásra jogosultak naivabb része (a 45 százalék 83 százaléka) képzelte mentsvárnak az uniót. Egy túlbuzgó pap azzal állt elő, hogy országszerte harangszó köszöntse a belépést. Nem érzekelte a boldogtalan, hogy az elidegenedett uniónak nem kell a kereszténység. A vektor egy fekete lyukba mutat. Mi van velünk, ki van velünk? Nincs velünk az a közszereplő cukrosbácsi, aki nyakunkra édesgeti a kisantantot: gyere te nímand hungarofób! Balfékek, ellensúlyozók, raj- és nemzetmegveze-tők: áldatlan buzgalmatok dacára sem csökkent a különbség jó és rossz között.

Viseltes értékrendjelünk csak egy nefelejcs. A vélni és vélni hagyni, de Nagy Gáspárral mindent néven nevezNI, tömény magyar örökség-párlata is csak egy kupica áldomás. „Adjon Isten jót a magyar hazának, / a többi is kérjen, ha kell, magának.”³⁰

28 Sütő András ajánlása Nagy Lászlónak: „A versben bujdosónak a nyelvben bujdosó”.

29 *Orvosi antropológia*. Szerkesztette: Lázár Imre és Pikó Bettina (Medicina, 2012).

30 Csikkarcfalvi népdal részlete.